

ANDROGOGIK YONDASHUV ASOSIDA RAHBARLAR VA PEDAGOGLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI OSHIRISH YO‘LLARI

Suyunova Oysanam Orif qizi ¹

¹ *Xalqaro Nordik universiteti magistranti*

E-mail: toshnazarovaoyanam@gmail.com

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 20.01.2025

Revised: 21.01.2025

Accepted: 22.01.2025

KALIT SO‘ZLAR:

*androgogika,
rahbarlik
kompetensiyasi,
pedagogik
kompetensiya, kasbiy
malaka,
kompetensiyalarni
oshirish, o‘z-o‘zini
baholash, innovatsion
texnologiyalar,
pedagogik
innovatsiyalar, ta‘lim
tizimi.*

Ushbu maqolada androgogik yondashuv asosida rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish yo‘llari tahlil qilingan. Maqolada androgogikaning ta‘lim tizimidagi o‘rni, uning prinsip va metodlari, shuningdek, rahbarlar va pedagoglar uchun bu yondashuvdan qanday foydalana olishlari ko‘rib chiqiladi. Androgogik yondashuv kattalar ta‘limida o‘z-o‘zini boshqarish, amaliy tajriba asosida o‘rganish, shaxsiy yondashuv va refleksiya kabi elementlarga asoslanadi. Rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda androgogik yondashuvning samarali usullari, jumladan, o‘z-o‘zini baholash, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash va tajriba asosida o‘rganish metodlari tahlil qilinadi. Maqola ta‘lim tizimida professional rivojlanishni yanada samarali qilish uchun androgogik yondashuvni joriy etishning muhimligini ta‘kidlaydi.

KIRISH. Bugungi ta‘lim tizimi rahbarlar va pedagoglarning kasbiy malakasini doimiy ravishda oshirishni talab qilmoqda. Bu, o‘z navbatida, ta‘limning sifatini va samaradorligini oshirishga yordam beradi. Ta‘lim jarayonida yangi yondashuvlar va metodologiyalarni qo‘llash nafaqat talabalarga, balki ta‘lim tizimining barcha qatlamlaridagi mutaxassislariga ham foydalidir. Shu nuqtai nazardan, androgogik yondashuv – kattalar ta‘limiga

mo'ljallangan va shaxsiy rivojlanishni rag'batlantiruvchi ta'lim usuli, rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda muhim o'rin tutadi. Androgogika kattalar ta'limi bo'lib, uning asosiy maqsadi – o'rganish jarayonini shaxsiy ehtiyojlarga moslashtirish, o'quvchilarga o'z imkoniyatlarini amalga oshirishda yordam berishdir. Rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda androgogik yondashuvdan foydalanish, ularning mustaqil fikrlash, boshqaruv ko'nikmalari va pedagogik innovatsiyalarni amalga oshirishdagi malakalarini rivojlantiradi. Ushbu maqolada, androgogik yondashuv asosida rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish yo'llari tahlil qilinadi [1].

Androgogika, grekcha "aner" (erkak) va "agogos" (yetakchi) so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, kattalar ta'limini o'rganuvchi fan sifatida rivojlangan. Androgogikaning asosiy g'oyasi – kattalar ta'limida o'quvchilarning tajriba va bilimlarini hisobga olishdir. Kattalar o'zlarini o'rgatishda passiv qabul qiluvchi emas, balki faol ishtirokchi bo'lishlari kerak. Androgogik yondashuv shaxsiy maqsadlar, ehtiyojlar va tajriba asosida o'rganishni rag'batlantiradi [2]. Kasbiy kompetensiya – bu rahbar yoki pedagogning o'z sohasidagi bilimlari, ko'nikmalari, malakasi va ularni amaliyotda qo'llash qobiliyatidir. Kasbiy kompetensiyalarni oshirish, nafaqat o'quvchilarga sifatli ta'lim berishni, balki tashkilotlar va jamiyatning rivojlanishini ta'minlashga ham yordam beradi. Rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini baholashda ularning bilimlari, malakasi, boshqaruv va pedagogik ko'nikmalari, shuningdek, ularning pedagogik innovatsiyalarni amalga oshirish qobiliyatlari hisobga olinadi. Kompetensiyalarni baholash, ularni rivojlantirish uchun zarur choralarni belgilashga yordam beradi. O'z-o'zini baholash va refleksiya yordamida rahbarlar va pedagoglar o'z kasbiy faoliyatini tahlil qilishi va qaysi sohalarda o'zlarini takomillashtirish zarurligini anglashlari mumkin. [3] Androgogik yondashuvda bu jarayon alohida ahamiyatga ega, chunki kattalar o'zlarini baholashda va yangi maqsadlar qo'yishda ko'proq imkoniyatlarga ega bo'ladilar. Shaxsiy yondashuv rahbarlar va pedagoglarning o'z ehtiyojlariga mos ravishda o'qitish metodlarini tanlashga yordam beradi. Androgogik yondashuvda har bir rahbar va pedagogning o'ziga xos o'rganish usuli va motivatsiyasi borligini inobatga olish muhimdir. Androgogik yondashuv pedagoglarning pedagogik muammolarni hal qilishda kreativ va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishlariga yordam beradi. Ushbu yondashuvning asosiy afzalliklaridan biri – u o'qituvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishga undaydi va pedagogik faoliyatdagi yangi usullarni sinashga imkon yaratadi [4].

Adabiyotlar tahlili. So'nggi yillarda androgogik yondashuvning ta'lim tizimidagi o'rni va uning rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishdagi ahamiyati to'g'risida bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borildi. Androgogikaning asosiy maqsadi kattalar ta'limida ishtirokchilarni faol o'rganishga undash va o'z-o'zini rivojlantirishga rag'batlantirishdir. Bu yondashuv rahbarlar va pedagoglarning ta'lim sifatini oshirish va innovatsion metodlarni joriy etishdagi malakalarini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi.

Androgogik yondashuvning ta'lim tizimida qanday qo'llanishi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'tkazgan T. M. G'ofurova (2018) o'z tadqiqotida, androgogikaning kattalar ta'limidagi muhim o'rni va uning rahbarlar hamda pedagoglar uchun kasbiy kompetensiyalarni oshirishdagi samaradorligini ta'kidladi. G'ofurova, androgogik yondashuvni qo'llash rahbarlar va pedagoglarga o'z faoliyatlarida o'zgaruvchan va innovatsion fikrlashni amalga oshirishda yordam berishini belgilaydi. Uning fikricha, kattalar ta'limi, shuningdek, rahbar va pedagoglarning o'z-o'zini boshqarish va o'zgarishlarga moslashish qobiliyatlarini oshiradi [5].

S. S. Karimova (2020) o'zining ilmiy ishida rahbarlarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda androgogik metodlardan qanday foydalanganini tahlil qilgan. Tadqiqotda ta'kidlanishicha, androgogik yondashuv rahbarlarga boshqaruv jarayonlarida yangi ko'nikmalarni rivojlantirishga, o'z maqsadlariga erishishda ijodiy va innovatsion yondashuvlar ishlab chiqishga yordam beradi. Karimovaning tadqiqotida, androgogik yondashuv rahbarlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirish va kasbiy malakani oshirishda samarali bo'lgan metod sifatida qayd etilgan [6].

B. N. Xodjayev (2019) pedagogik kompetensiyalarni oshirishda androgogik yondashuvning o'rni to'g'risida ilmiy tahlil o'tkazgan. Tadqiqotda, pedagoglarning o'z kasbiy malakalarini rivojlantirishda o'z-o'zini baholash, refleksiya va tajriba asosida o'rganish metodlarining muhimligini ta'kidladi. Xodjayevning fikricha, pedagoglar o'zining o'quvchilari bilan samarali ishlashni davom ettirish uchun, o'z kasbiy kompetensiyalarini yangilash va takomillashtirishga doimo intilishi zarur [7].

Innovatsion texnologiyalarning androgogik ta'limdagi roli haqida N. M. Shomurodov (2021) o'z ilmiy ishida to'xtalgan. Tadqiqotda, androgogik metodlarni zamonaviy texnologiyalar bilan birlashtirish, rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda samarali bo'lishi ko'rsatilgan. Shomurodovning fikricha, innovatsion texnologiyalarni androgogik yondashuvda qo'llash, o'quvchilarning faolligini oshirish va yangi bilimlarni o'zlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Texnologiyalarning ta'lim jarayoniga

integratsiyasi, pedagoglarning pedagogik innovatsiyalarni amalga oshirishdagi imkoniyatlarini kengaytiradi [8].

T. S. Davronova (2022) o'zining ilmiy izlanishlarida shaxsiy yondashuvning androgogik ta'limdagi rolini o'rganib, pedagoglar va rahbarlarga o'z-o'zini boshqarish imkoniyatlarini taqdim etishda shaxsiy yondashuvning ahamiyatini ta'kidladi. Davronovanning fikricha, androgogik yondashuvda shaxsiy yondashuv, o'quvchilarni o'z qiziqishlari va ehtiyojlariga mos ta'lim olishda rag'batlantiradi, bu esa o'z navbatida, rahbarlar va pedagoglarning kasbiy malakasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Tahlil qilingan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, androgogik yondashuv rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda samarali metod hisoblanadi. O'z-o'zini baholash, refleksiya, innovatsion texnologiyalar va shaxsiy yondashuv kabi androgogik metodlar, rahbarlar va pedagoglarning kasbiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, androgogik yondashuvning ta'lim tizimida qo'llanilishi, nafaqat rahbarlar va pedagoglarning malakasini oshirishga, balki ta'lim sifatining yaxshilanishiga ham hissa qo'shadi [9].

Materiallar va metodlar. Ushbu tadqiqotda rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda androgogik yondashuvning samaradorligini o'rganish maqsadida bir qancha ilmiy va amaliy metodlar qo'llanildi. Tadqiqotda tizimli va analitik yondashuvlardan foydalanildi, bu esa tadqiqot ob'ektining chuqur tahlilini o'tkazishga imkon berdi. Quyida tadqiqotda ishlatilgan asosiy materiallar va metodlar tavsifi keltirilgan. Tadqiqotda asosan ilmiy adabiyotlar, jurnallar, tadqiqotlar va pedagogik amaliyotda ishlatilgan materiallar asosida tahlil olib borildi. Xususan, androgogik yondashuv, kattalar ta'limi, pedagogik kompetensiyalar, rahbarlar uchun ta'lim metodlari va kasbiy rivojlanish masalalari to'g'risidagi adabiyotlar tahlil qilindi. Androgogik yondashuvni qo'llashning samaradorligini o'rganish uchun turli ta'lim muassasalaridagi amaliyotlar o'rganildi. Tadqiqotda rahbarlar va pedagoglar o'rtasida o'tkazilgan treninglar, seminarlar va kurslar natijalari asosida malakani oshirish jarayonlari ko'rib chiqildi [10].

Tadqiqotda, rahbarlar va pedagoglar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnomalar, intervyular va ochiq suhbatlar orqali ular androgogik yondashuvni qanday qabul qilayotgani va undan qanday foydalanyotganliklari haqida ma'lumotlar yig'ildi. Bu usul orqali o'rganilayotgan muammoning real ta'sirini baholash imkoniyati yaratildi.

1. Tahlil va sintez Metodi. Androgogik yondashuvning pedagogik tizimdagi o'rni va uning samaradorligini o'rganish uchun ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish va sintez qilish metodidan foydalanildi. Tadqiqotda mavjud tadqiqotlarni va metodologik yondashuvlarni

tahlil qilish orqali androgogik yondashuvning nazariy asoslari va amaliy qo'llanilishi o'rganildi.

2. Kuzatish. Tadqiqot davomida turli ta'lim muassasalarida rahbarlar va pedagoglarning androgogik yondashuvni qanday qo'llashlarini kuzatish amalga oshirildi. Kuzatish metodini qo'llash orqali ta'lim jarayonida amalda qanday yondashuvlar va metodlar ishlatilayotganini aniqlash imkoniyati yaratildi.

3. So'rovnomalar va interv'yu. Tadqiqotda rahbarlar va pedagoglar bilan so'rovnomalar o'tkazildi. So'rovnomalar orqali androgogik yondashuvning samaradorligi, uning kasbiy kompetensiyalarni oshirishdagi roli haqida to'plangan ma'lumotlar tahlil qilindi. Bundan tashqari, bir qator rahbarlar va pedagoglar bilan chuqur interv'yu o'tkazildi, bu esa yondashuvning ta'lim tizimidagi real samaradorligini ko'rsatishga yordam berdi.

4. Eksperiment. Tadqiqotda o'tkazilgan eksperimentlar orqali androgogik yondashuvni qo'llashning ta'lim jarayonidagi samaradorligi amaliyotda sinovdan o'tkazildi. Eksperimentlarda, bir guruh pedagoglarga va rahbarlarga androgogik metodlar asosida treninglar va kurslar o'tkazildi. Ularning kasbiy malakalaridagi o'zgarishlar va yangi kompetensiyalarni o'zlashtirish darajasi kuzatildi.

5. Statistika tahlil. Yig'ilgan ma'lumotlar statistik usullar yordamida tahlil qilindi. So'rovnomalar va eksperimentlardan olingan natijalar to'plandi va tahlil qilindi. Bu metod androgogik yondashuvning samaradorligini aniqlashda yordam berdi. Ma'lumotlar tahlili orqali androgogik yondashuvning pedagoglar va rahbarlarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishdagi ijobiy ta'siri statistik jihatdan tasdiqlandi.

6. Refleksiya va o'z-o'zini baholash. Tadqiqotda rahbarlar va pedagoglar tomonidan o'tkazilgan refleksiya va o'z-o'zini baholash metodlari ham qo'llanildi. Ushbu metod yordamida, ishtirokchilar o'zlarining o'rganish jarayonlari va professional rivojlanishlari haqida fikr bildirishdi. Bu metod, ularning kasbiy rivojlanishidagi muhim jihatlarni va androgogik yondashuvning ta'sirini aniqlashda foydalandi [11].

Xulosa. Androgogik yondashuv asosida rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish ta'lim tizimini takomillashtirishning muhim vositalaridan biridir. Kattalar ta'limi, ayniqsa, rahbarlar va pedagoglar uchun o'z-o'zini rivojlantirish, yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishda samarali yondashuvni ta'minlaydi. Androgogika, shaxsiy yondashuv, o'z-o'zini baholash va refleksiya kabi metodlarni qo'llash orqali rahbarlar va pedagoglar o'z faoliyatlarini tahlil qilib, professional rivojlanish yo'llarini belgilaydilar. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash, tajriba asosida o'rganish va guruhli muhokamalar orqali kasbiy kompetensiyalarni oshirish imkoniyatlari yaratiladi.

Ushbu yondashuvni ta'lim tizimiga joriy etish rahbarlar va pedagoglarning yuqori malakali, innovatsion va kreativ fikrlashga asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqishlariga yordam beradi. Shuningdek, bu jarayon ta'lim sifatini oshirishga, talabalarning ilg'or bilimlarga ega bo'lishini ta'minlashga xizmat qiladi. Kelajakda androgogik yondashuvni yanada samarali qo'llash uchun pedagogik jamoalar va rahbarlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, yangi o'quv metodlarini yaratish va zamonaviy texnologiyalardan faol foydalanish zarur. Shunday qilib, androgogik yondashuv rahbarlar va pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda o'ziga xos va samarali vosita bo'lib, ta'lim tizimining rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Bu yondashuv, o'z navbatida, jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotiga ham hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mavlonov, A. F. (2018). *Androgogik yondashuv va uning rahbarlar ta'limidagi roli* // O'zbekiston pedagogik ilm-fani. – 13(4). – B. 75-81.
2. Ochilova, Z. X. (2019). *Kasbiy kompetensiyalarni oshirishda androgogik yondashuvning ahamiyati* // Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – 16(2). – B. 45-50.
3. Kurbanov, E. B. (2019). *Androgogik yondashuv va uning pedagogik tizimdagi o'rni* // Ta'lim texnologiyalari. – 13(7). – B. 60-65.
4. Baimuradova, N. K. (2019). *Androgogik ta'lim metodlari va ularning kattalar ta'limidagi ahamiyati* // O'zbekiston pedagogika jurnali. – 23(4). – B. 85-92.
5. G'ofurova, T. M. (2018). *Androgogik yondashuv va kattalar ta'limi: samaradorlikni oshirish yo'llari* // Ta'lim texnologiyalari. – 10(4). – B. 55-60.
6. Karimova, S. S. (2020). *Rahbarlarning kasbiy kompetensiyasini oshirishda androgogik metodlar* // O'qituvchilar va rahbarlar: Innovatsion yondashuvlar. – Tashkent: Ta'lim nashriyoti. – B. 120-125.
7. Xodjayev, B. N. (2019). *Pedagogik kompetensiyalarni oshirishda androgogik metodlarning ahamiyati* // Pedagogika va psixologiya. – 14(5). – B. 32-37.
8. Shomurodov, N. M. (2021). *Innovatsion texnologiyalar va androgogik yondashuv* // Ta'limda innovatsiyalar. – 8(2). – B. 60-65.
9. Davronova, T. S. (2022). *Shaxsiy yondashuv va androgogik ta'lim metodlari* // Kattalar ta'limi: zamonaviy yondashuvlar. – 15(3). – B. 75-80.
10. Sodikov, A. K. (2018). *Pedagogik va rahbarlik kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar* // Ta'lim va ilm-fan. – 20(2). – B. 123-130.
11. Jalilov, R. G. (2020). *Innovatsion texnologiyalar yordamida pedagogik kompetensiyalarni oshirish* // Pedagogik innovatsiyalar. – 17(5). – B. 95-102.